

אוניברסיטת תל אביב

החוג להיסטוריה של המזרח התיכון ואפריקה

חברה וסביבה בצפון אפריקה

סמסטר ב' תשע"ח/אביב 2018

יום ג' 10-12 גילמן 362

ד"ר דניאל זיסנווין

dzisenwine@gmail.com

שעת קבלה: לפי תיאום מראש

תיאור הקורס:

בדומה לנושאים אחרים, איזור המגרב מהווה שדה מחקר עשיר לבדיקת שאלות הקשורות בהתפתחות עירונית, תמורות חברתיות וכלכליות והשפעתם של שינויים סביבתיים על מרקם החיים. הקורס יתמקד בשאלות אלה, תוך התייחסות להתפתחויות שעברו על מרוקו, אלג'יריה ותוניסיה בתקופה הקולוניאלית, ההתמודדות עם אתגרים מגוונים בתקופה שלאחר העצמאות והשפעתם של שינויים סביבתיים על החיים במרחב בראשית המאה ה-21. הקורס ידון גם בשאלת ההגירה מצפון אפריקה ותת היבשת למדינות אירופה, בניסיון למקם תהליך זה בהתפתחויות האחרות שעוברות על מדינות האזור בעשורים האחרונים. השיעורים יבחנו תהליכים אלה מתוך פרספקטיבה של היסטוריה סביבתית (Environmental History) ובחינת התאמתן של תיאוריות בנושאים אלה למדינות צפון אפריקה בראשית המאה העשרים. הקורס יציע זווית חדשה להכרת מדינות המגרב, אשר עשוי להתאים גם ליישום במרחבים מזרח תיכוניים נוספים.

דרישות הקורס:

- **השתתפות פעילה** בדיונים בכיתה על סמך קריאת החומר המיועד למפגש ובפורום באתר הקורס ב"מודל" בין המפגשים על-סמך רעיונות / שאלות / חומרים שיוצגו על-ידי הסטודנטים.

הדיונים שלנו בכיתה רציניים ומבוססים על הכנת חומר הקריאה מראש להשתתפות יש מרכיב של כמות אך קודם כל של תרומה איכותית. להשתתפות פנים רבות, כך שכל סטודנט יכול למצוא את הדרך שלו / שלה לתרום בכיתה, באתר, ועוד. המרצה פתוח לרעיונות יצירתיים.

היעדרות של יותר מ-3 מפגשים ללא סיבה מוצדקת (מחלה, שירות מילואים) בקורס תפגע בציון ההשתתפות, ועלולה גם להוביל לביטול הקורס כולו. סטודנטים שנעדרים או סטודנטים שאינם משתתפים באופן פעיל בצורות שונות בקורס

צריכים לפנות למרצה מיוזמתם ומבעוד מועד כדי לוודא כיצד הם יכולים להשלים את החסר.

הנחיות מיוחדת לקראת השיעורים:

***הואיל ואנחנו קבוצה שמתכנסת לטובת הרצאות ודיונים, הכרחי לייצר בכיתה אווירה נעימה אך גם רצינית ומחויבת. לכן נפעל לפי הכללים הבאים:

* אין לאכול במהלך המפגשים.

* אין לקרוא עיתון או כל פעולה אחרת מהסוג שראוי שתתקיים במקום אחר שאינו שיעור או מול עיני המרצה.

* מחשבים ניידים, טאבלטים או טלפונים ניידים משמשים במהלך השיעור רק כעזרים לימודיים (סיכום דיונים, נגישות לחומר הקריאה, חיפוש מידע בהתאם למטלות השיעור): אין לסמס, לשלוח הודעות וואטסאפ, או מייל, להתעדכן באתרי חדשות, להעלות פוסטים לפייסבוק, לטוויטר או לכל מדיה חברתית אחרת. תאמינו לי: מהצד של המרצה רואים מתי סטודנטים מרותקים לרשתות החברתיות ולא לתכני השיעור. כמובן, אם במפגש מסוים אתם מחכים להודעה חשובה, ההגבלות מבוטלות, אך עליכם לעדכן אותי מראש.

* שיחות פרטיות והתלחשויות בין סטודנטים מקומן בקפוטריה. במהלך השיעור הן מפריעות ומביעות חוסר כבוד כלפי החברים בכיתה.

* גם כניסה מאוחרת לשיעור, יציאה מוקדמת מהשיעור, או טיול לשירותים ו/או לקפוטריה להתחזקות בקפה במהלך השיעור מפריעים. פבדו את חבריכם ואת השיעור. אם יש בעיה שבגללה הדבר הכרחי, ידעו אותי מראש וכמובן הדבר יתאפשר.

ציון הקורס: 30% השתתפות/70% מבחן סופי

המבחן הסופי יתקיים בכיתה, ללא חומר פתוח. הוא יכלול 4 שאלות עיוניות על חומר הקורס, מתוכן תצטרכו לענות של 2 שאלות. השאלות יתייחסו לנושאים השונים שנלמדו. מעבר להפגנת שליטה טובה בחומר הנלמד והיכרות עם הנושא, תשובה טובה תכלול גם התייחסות לפריטי הקריאה של הנושא, גם אם השאלה אינה מתייחסת ישירות לפריטים אלה.

מועד א': 3.7.2018

מועד ב': 6.8.2018

מהלך הקורס ורשימת הקריאה:

שבועות 1-2: מבוא לצפון אפריקה: "הגדרת היחידה"/"סקירת ההיסטוריה הפוליטית של מדינות המגרב בעת החדשה"

L. Carl Brown, "The Maghrib: The Unit of Analysis Question", *The Maghrib: Essays in History and Historiography* (eds. Michel Le Gall and Kenneth Perkins), Austin: University of Texas Press, 1997, pp.4-16.

קריאת רקע:

מישל אביטבול ודניאל זיסנויין, צמיחת המדינות החדשות באפריקה: מקולוניאליזם ללאומיות: תוניסיה, אלגיריה, מרוקו (רעננה: האוניברסיטה הפתוחה, 2005), ע"ע 33-48; 54-63, 69-79, 81-105.

שבוע 3: היסטוריה סביבתית בצפון אפריקה: גישות תיאורטיות ושאלות מחקריות

J.R. McNeill, "The Eccentricity of the Middle East and North Africa's Environmental History", *Water on Sand: Environmental Histories of the Middle East and North Africa* (ed. Alan Mikhail), Oxford: Oxford University Press, 2013, pp. 27-50.

Edmund Burke III, "Preface", *Environmental Imaginaries of the Middle East and North Africa* (eds. Diana K. David and Edmund Burke III), Athens OH: Ohio University Press, 2011, pp. ix-xii.

שבועות 4-5: היסטוריה סביבתית של צפון אפריקה בתקופה הקולוניאלית:

Diana K. Davis, "Restoring Roman Nature: French Identity and North African Environmental History", *Environmental Imaginaries of the Middle East and North Africa* (eds. Diana K. Davis and Edmund Burke III), Athens OH: Ohio University Press, 2011, pp. 60-86

Diana K. Davis, "Political Forests, Degradation Narrative, Science and Environmental Policy in Protectorate Morocco, 1912-1956", *Environmental History*, Vol. 10 No. 2 (April, 2005), pp. 211-238.

שבוע 6: עידן הזה-קולוניזציה בצפון אפריקה: הסהרה והסהרה המערבית

George R. Trumbull IV, "Body of Work: Water and Reimagining the Sahara in the Era of Decolonization", *Environmental Imaginaries of the Middle East and North Africa* (eds. Diana K. Davis and Edmund Burke III), Athens OH: Ohio University Press, 2011, pp. 87-112.

שבועות 7-8: צמיחת העיר המודרנית בצפון אפריקה: תהליכי עיור ושימור עירוני

Susan G. Miller, "Making Tangier Modern: Ethnicity and Urban Development", *Jewish Culture and Society in North Africa* (eds. Emily R. Gottreich and Daniel Schroeter), Bloomington: Indiana University Press, -), pp.

Geoffrey D. Porter, "The City's Many Uses: Cultural Tourism, the Sacred Monarchy, and the Preservation of the Fez Medina", *Journal of North African Studies*, Vol. 5 No. 2 (2000), pp. 59-88.

שבועות 9-10: גישות תיאורטיות להגירה / הסביבה כמאפיין הגירה

Martin Baldwin-Edwards, "Towards a Theory of Illegal Migration: Historical and Structural Components", *Third World Quarterly*, Vol. 29 No. 7 (2008), pp. 1449-1459.

Gregory White, *Climate Change and Migration: Security and Borders in a Warming World*, Oxford: Oxford University Press, 2011, Ch. 4 "Transit States and the Thickening of Borders".

שבוע 11: השפעות הנפט והגז הטבעי

Miriam R. Lowi, *Oil Wealth and the Poverty of Politics: Algeria Compared* (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), pp. 102-125.

שבוע 12: התיירות והסביבה

Waleed Hazbun, *Beaches, Ruins, Resorts: The Politics of Tourism in the Arab World*, Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008, pp. 37-76.

Jacques Barbier, "Moroccan Tourism: Evolution and Cultural Adaptation", *Mediterranean Tourism: Facets of Socioeconomic Development and Cultural Changes* (eds. Yorghos Apostolopoulos, Philippos Loukissas, Lila Lenotidou), London and New York: Routledge, 2001), pp. 226-236.

שבוע 13: סיכום: הבניות תרבותיות והיסטוריה סביבתית:

Timothy Mitchell, "Are Environmental Imaginaries Culturally Constructed?", *Environmental Imaginaries of the Middle East and North Africa* (eds. Diana K. Davis and Edmund Burke III), Athens OH: Ohio University Press, 2011, pp. 265-273.